

Åbningsdebat på baggrund af åbningstale af Formanden for Naalakkersuisut.

(Formand for Naalakkersuisut)

Tak til Formanden for Naalakkersuisut for åbningstalen.

Jeg synes, at det var en samlende tale, der rakte hånden ud til samarbejde såvel nationalt som internationalt. Dette mener jeg er en vigtig pointe. Samarbejde og åbenhed er altid bedre end isolation og lukkethed.

Vi står her i dag klar til at begynde den første ordinære samling efter valget til Inatsisartut i marts. Jeg synes egentlig, at vælgerne har sammensat et afbalanceret Inatsisartut med både erfarne og nye kræfter. Jeg selv er en af de nye og jeg ser frem til arbejdet. Og det er jeg sikker på, at alle I andre også gør. Men uanset hvem vi er, så er det vigtigt altid at huske på, at vi ikke er her for vores egen skyld. Vi er her for at repræsentere de grønlændere, der har stemt på os. Det skal vi respektere.

International usikkerhed og internationale muligheder

Jeg vil starte med at kigge lidt ud i verden for at anskueliggøre, hvilken tid, det er vi lever i. Det er nemlig en tid, der i høj grad er præget af usikkerhed og konflikter. Rusland fører en brutal angrebskrig i Ukraine. Konflikten i Mellemøsten raser og det kan desværre blive meget værre end det er lige nu. USA er fremkommet med direkte trusler mod vores land. Og så er samme USA begyndt at føre en mere isolationistisk økonomisk politik med for eksempel toldmure, der kan føre til deciderede handelskrige med deraf følgende prisstigninger for almindelige mennesker. Alle disse ting kan i den grad komme til at påvirke vores hverdag herhjemme endnu mere end det allerede gør.

I vores politiske arbejde er det vigtigt, at vi er opmærksomme på alle de ting, der sker internationalt. Det er vigtigt, at vi tager det seriøst og at vi altid handler på den måde, der er bedst for os herhjemme i Grønland.

I den forbindelse tror jeg alle, at vi har et ønske om, at vi grønlændere får en øget selvbestemmelse, hvad angår internationale anliggender. Vi har fortjent at kunne repræsentere os selv i diverse internationale fora og i bilaterale forhandlinger med andre lande. Her har vi altid hørt, at dette ikke kan lade sig gøre på grund af Grundloven. Det er på tide, at vi udfordrer dette synspunkt.

For eksempel kan vi nu se, at et uafhængigt nævn, der blandt består af tre højesteretsdommere, er kommet med afgørelse, der betyder, at Færøerne kan blive medlem af Verdenshandelsorganisationen (WTO). Det må vel i sagens natur betyde, at vi i Grønland også kan blive det? Tillad mig i den forbindelse at spørge Naalakkersuisut om man har aktuelle planer om at søge om optagelse i WTO?

DEMOKRAATIT

For mig at se må denne afgørelse også have betydning for andre internationale fora og måske også for bilaterale forhold. I Demokraatit ønsker vi, at det skal testes, hvor meget mere selvbestemmelse vi kan opnå i denne forbindelse. Vi er som land og som nation klar til at tage endnu mere ansvar.

Demokrati, ytringsfrihed og den gode tone

Vores demokrati lever blandt andet af uenigheder og modet til at ytre disse. Ytringsfrihed er en grundpille, men frihed uden ansvar bliver hurtigt til larm. Vi skal i den forbindelse huske på, at vi har frihed til at ytre os – vi har ikke pligt til det. Den gode tone mellem os må aldrig blot være til pynt. Tværtimod bør den gode tone altid være udgangspunkt for vores samtale, så det altid er muligt at høre hinanden på tværs af vores forskelle. I dag foregår en stor del af den fælles samtale på sociale medier. Det giver nye muligheder, men det har desværre også betydet, at den gode tone ofte forsvinder og at tonen i stedet bliver hård og uforsonlig. Her bør vi alle arbejde på at blive bedre til at tale og skrive ordentligt til hinanden. Det vil løfte debatten og gøre os alle klogere.

Dette er ikke ny indsigt. Allerede i demokratiets vugge – det gamle Grækenland - talte man om parrhesia, som lidt frit oversat betyder modet til at tale frit. Filosofen Sokrates viste, at sandheden søges gennem spørgsmål og argumenter - ikke gennem skældsord. Pointen er tidløs: Når vi kritiserer idéer hårdt, men behandler mennesker ordentligt, så bliver både ytringsfriheden og demokratiet stærkere. Den skarpe debat og den gode tone er ikke modsætninger; de er hinandens forudsætninger.

Her i Inatsisartut må vi derfor gå forrest. Vi kan være dybt uenige om politik, men vi skylder hinanden respekt. Vi skylder hinanden at vores debatter er baseret på fakta og at vi går ind i enhver debat med intentionen om at lytte til hinandens argumenter. I Demokraatit tror vi på, at vores samfund og fællesskab bliver stærkere, når vi roser hinanden, viser respekt og hver især tager ansvar. Opfordringen herfra er enkel: Tal pænt, vær respektfuld, og glæd jer over det, der lykkes. På den måde styrker vi tilliden til demokratiet både i befolkningen, på sociale medier og her i salen.

Kloge investeringer, færre byrder og stærkere kernevelværd

Frihed kræver ansvar. Hvis vi vil bevare velfærden og styrke den enkeltes mulighed for at forme sit eget liv, så skal vi føre en ærlig økonomisk politik. Vi skal skabe bedre rammer for den private sektor, så der kan komme mere vækst og mere værdi i denne. Det vil betyde, at borgere og virksomheder kan få bedre vilkår og få muligheder for at beholde mere af det, som de selv har skabt og tjent. Samtidig vil den øgede værdiskabelse betyde, at vi som samfund får bedre muligheder for at værne om dem, der har mest brug for det.

Det kræver at vi politisk har mod til at investere dér, hvor det løfter hele samfundet, og at vi samtidig har disciplin til at rydde op, hvor systemet er blevet tungt. Derfor skal vi fortsætte med at modernisere vores infrastruktur. Moderne og funktionelle havne og lufthavne er nøglen til at skabe mere værdi i turismen og i eksporterhvervene og dermed til at skabe nye arbejdspladser og skatteindtægter i hele landet.

Vi skal samtidig gøre det enklere og billigere at skabe og drive virksomhed ved at fjerne unødigt bureaukrati og sikre, at afgifter og regler ikke kvæler iværksættere med gode idéer. Det må og skal være det private erhvervsliv, der er motoren i en stærkere og mere selv bærende økonomi.

Det betyder samtidig, at vi skal minimere den offentlige sektor. Her tænker jeg ikke mindst på vores alt for store offentlige administration. Denne tanke er Naalakkersuisut også inde på i sit forslag til Finanslov, hvor der lægges op til markante nedskæringer i administrationen. I Demokraatit mener vi, at gevinsten herfra skal flytte penge fra administration til kernevelværd. Vi forlanger, at skatteborgernes penge bruges klogt og til gavn for befolkningen.

Alle, der kan arbejde, skal arbejde

Vores udgangspunkt i Demokraatit er egentlig meget enkelt. Fællesskabet bygger på fairness og ansvar. Vi har stor respekt for dem, der hver dag går på arbejde, og samtidig nærer vi stor omsorg for dem, der af den ene eller den anden årsag ikke kan. Men vi kan ikke acceptere, at der er nogen af vores landsmænd, der ikke vil arbejde. Vores holdning er, at ingen, der er arbejdsduelige, skal kunne vælge passiv forsørgelse, når der er brug for alle hænder. Det er et spørgsmål om retfærdighed over for os alle sammen.

I dag er det desværre sådan, at der er nogle, der ikke vil arbejde, men finder det rimeligt at sende regningen for deres liv og velfærd videre til os andre. Vi ser desværre, at der fortsat bliver tilkaldt ufaglært arbejdskraft udefra til trods for, at der i april 2025 var 1.962 registrerede arbejdssøgende, hvoraf 85 procent var vurderet jobklare. Dette er et klart tegn på, at systemet ikke stiller tydelige krav til dem, der kan bidrage.

Reglerne findes allerede. Modtagere af jobsøgningsydelse skal stå til rådighed og påtage sig anvist arbejde, men sanktionsmulighederne er alt for slappe. I dag udløser et afslag blot fire ugers karantæne med halvdelse.

I Demokraatit mener vi, at konsekvensen ved at takke nej til arbejde, skal være langt hårdere. Det skal være sådan, at en afvisning af et arbejde er et nej tak til jobsøgningsydelse. Det vil mindske behovet for tilkaldt arbejdskraft, gøre systemet fair for dem, der møder trofast ind hver morgen og det vil forbedre de offentlige finanser.

Samtidig med den her foreslåede hårdere kurs er det nødvendigt, at vi skaber et godt grundlag for, at vores unge kan komme ind på arbejdsmarkedet. Vi skal gøre erhvervsuddannelserne mere tilgængelige og sikre flere lærlinge- og praktikpladser. Ikke mindst i den private sektor.

Vi skal også investere i efteruddannelse og livslang læring, så flere kan opgradere kompetencer og skifte spor, når arbejdsmarkedet ændrer sig.

Kernebudskabet er i alle tilfælde det samme. Alle, der kan arbejde, skal arbejde. Ikke for at straffe det enkelte menneske, men tværtimod for at styrke den enkeltes værdighed og vores fælles økonomi.

Stærke børn og unge

Den bedste investering, vi kan foretage, er i børn og unge. En tryk start i livet, en stærk folkeskole og tydelige veje videre i ungdomsuddannelserne. Uddannelse begynder allerede i førskolen, hvor de ansatte daginstitutionerne ikke kun passer børn, men udvikler dem og hvor dygtige pædagoger tidligt opdager børn, der har det svært, hvad enten der er tale om diagnoser eller tegn på omsorgssvigt. Jo før samfundet kan træde til med hjælp, jo bedre vil det være for alle parter.

I folkeskolen skal faglighed og trivsel gå hånd i hånd. Der skal mere fokus på de grundlæggende fag som grønlandsk og matematik, så færre forlader skolen uden nødvendige kundskaber, der siden viser sig som for høj ungdomsarbejdsløshed. Samtidig skal skolerne tænke kreativt i hverdagen med mere fysisk aktivitet og frisk luft, fordi man lærer bedre, når man trives.

Det er på tide, at vi indretter systemet efter barnet og ikke omvendt. Det kræver fleksible rammer og målrettet støtte til børn med særlige behov. Dette kræver, at vi kontinuerligt sikrer, at lærere og pædagoger får adgang til nødvendig efteruddannelse for at kunne håndtere disse udfordringer.

Med hensyn til ungdomsuddannelserne, så er målet at mindske frafaldet og skabe hele mennesker med høj faglighed. Her er vi nødt til at sikre, at ungdomsuddannelserne er attraktive for de unge. På denne samling foreslår vi fra Demokraatit eksempelvis, at det skal undersøges om der skal oprettet en idrætslinje på GUX i Qaqortoq. Vi mener ligeledes, at en ungdomsuddannelse i Ilulissat bør være en prioritet.

Endelig er det vigtigt for os, at erhvervsuddannelserne skal betragtes som et stærkt og ligeværdigt valg set i forhold til GUX. Det er som om, at den mere boglige ungdomsuddannelse har en højere prestige. Denne tankegang skal vi væk fra. Alle uddannelser er i princippet lige værdifulde. Det skal mere handle om, at den enkelte unge skal finde sin rette plads i tilværelsen.

De overordnede mål skal ligeledes stå helt klare. Alle børn skal som minimum kunne bestå folkeskolens afgangsprøve, og så mange som overhovedet muligt skal ende med en erhvervskompetencegivende uddannelse. En veluddannet befolkning er fundamentet for vores velfærd og for vores mulighed for at stå stærkt i en verden, der bliver mere veluddannet for hver dag, der går. Det kapløb må vi ikke tabe.

Et sundhedsvæsen med mere nærhed og kvalitet

Jeg vil gerne ytre en dybfølt tak til alle ansatte i vores sundhedsvæsen. Hver eneste dag bærer læger, sygeplejersker, sundhedsassistenter, terapeuter, portører og mange andre vores sundhedsvæsen. Og de gør det med faglighed og omsorg. Men det ændrer ikke på, at der er et stort pres på sundhedsvæsenet. Vores demografi vil alt andet lige betyde, at der fremover er flere, der får brug for omsorg og pleje i sundhedsvæsenet. På den baggrund mener vi i Demokraatit, at det er på sin plads, at vi sammen erkender,

DEMOKRAATIT

at hovedfokus skal være på fastholdelse og rekruttering. Vi skal på den baggrund indrette vores investeringer således, at vi højere grad kan tiltrække og beholde dygtige medarbejdere. Vi skal for alt i verden ikke skabe mere administration og mere bureaukrati. Samtidig skal afhængigheden af dyre vikarordninger ned, fordi den tærer på økonomien og kontinuiteten og øger risikoen for svigt i patientsikkerheden.

Vores holdning er derfor, at ting som arbejdsmiljø, lønforhold og boligforhold hele tiden skal være attraktive, så det bliver muligt at skabe så gode forhold for personalet som muligt.

Denne side af sagen er vigtig i forhold til at kunne skabe de bedst mulige forhold for de mennesker herhjemme, der af den ene eller anden årsag har behov for behandling, pleje og omsorg. Vi skal have nedbragt ventetiderne og forbedret informationen og kommunikationen til patienter og pårørende. Det skal være en god og tryk oplevelse at være i kontakt med sundhedsvæsenet. Derudover skal vi fokusere på, hvordan vi kan understøtte behandlingen gennem digitale værktøjer som telemedicin og kunstig intelligens.

Vores holdning er derfor, at vi skal prioritere de løsninger, der virker i hverdagen, så vi skaber bedre patientoplevelser og højere arbejdstilfredshed hos personalet. Disse ting hænger uløseligt sammen.

Vi skal tjene penge på det, vi er bedst til

Demokraatit mener, at vejen til bedre velfærd går gennem højere indtjening i de erhverv, hvor vi står stærkest. Her tænker jeg først og fremmest på fiskeriet, som er vores vigtigste og mest indbringende erhverv. Målet bør altid være at tjene mest muligt. Det kan vi gøre ved at gøre fiskeriet mere effektivt, styrke indtjeningen i hele værdikæden og placere produktionen dér, hvor logistik og eksport gør det mest rentabelt. Fiskeripolitik må aldrig forveksles med socialpolitik. Indhandling og fabrikker bør på den baggrund primært placeres der, hvor det giver mest værdi i forhold til både fiskerne og samfundet. Vi skal huske, at jo flere penge vi tjener i fiskeriet, jo flere penge har vi til velfærd og skattelettelser.

Men vi er nødt til også at finde nye indtægtskilder. Her er turismen en vigtig søjle. Turismen skal både være bæredygtig og indbringende. De nye lufthavne og en tiltrængt modernisering af både havne og øvrige landingsbaner er fundamentet til at få flere gæster, lavere rejsetider og bedre rammer for lokale virksomheder. Vores holdning er derfor, at vi målrettet skal øge indtjeningen pr. turist, samtidig med at vi passer på naturen og involverer lokalsamfundene i at forme den turisme, de vil leve med. Det kræver klare rammer fra det offentlige og frihed for aktørerne til at skabe oplevelser, som gæsterne gerne betaler for.

Endelig skal vi tjene penge på vores råstoffer. Demokraatit mener, at ressourcer i undergrunden er nul kroner værd, så længe de bliver liggende. Indtægterne opstår først, når ansvarlige projekter bliver til virkelighed. Derfor skal lovgivning og sagsbehandling være stramme på miljøet men smidigere og hurtigere på alt det, der i dag hæmmer investeringer og får projekter til at gå i stå. Balancen er enkel: Vi skal tjene penge uden at skræmme investorer væk. Der er nemlig ingen, der vil investere, hvis der ikke er potentiale til, at investeringen bliver en god forretning.

Pointen er som sådan den samme på tværs af alle erhverv. Vi skal turde investere i den infrastruktur, der åbner landet og vi skal skabe de rette rammer til, at den private sektor kan skabe værdi. Kort sagt skal vi have højere indtægter fra fiskeri, tjene flere penge pr. turist og skabe fundamentet for en råstofindustri, der sikrer reelle royalty- og skatteindtægter. Vi er som land ganske enkelt nødt til at tjene flere penge.

Prisstigningerne kommer udefra. Men derfor gør de ondt alligevel

De store prisstigninger på dagligvarer er ikke noget vi har valgt. Det er desværre heller ikke noget, vi kan kontrollere. Prisstigningerne er en konsekvens af forskellige udenlandske forhold, og er da også noget, der kan mærkes i alle andre lande. Når det er sagt, så er det naturligvis vores opgave som politikere at finde ud af, hvad vi kan gøre, så prisstigningerne ikke rammer lige så voldsomt. Eller endnu bedre: Hvordan vi kan sikre, at andre hverdagsprodukter bliver billigere for befolkningen. En krone sparet er som bekendt en krone tjent.

Her kunne vi jo kigge på om ikke det var på tide at åbne op for konkurrence på internet- og teleområdet. De produkter vi tilbydes herhjemme er både dyrere og dårligere end i andre lande. Det er meget tænkeligt, at øget konkurrence ville gøre vores hjemlige produkter billigere for den enkelte.

Det samme kunne være tilfældet på fragtområdet, hvor Royal Arctic Line jo har monopol. Mon ikke det kunne blive billigere med konkurrence på dette område?

Noget andet vi kan gøre fra politisk side, er at sikre, at vi holder skatter og afgifter i ro, så tingene ikke bliver endnu dyrere.

Brede aftaler til gavn for befolkningen

Demokraatit går ind til denne samling med en klar ambition om at finde brede og holdbare løsninger. Vores holdning er, at politik fungerer bedst, når så mange partier som muligt kan se sig selv i slutresultatet. Derfor vil vi aktivt søge flertal på tværs. Dette er ikke for at udviske uenigheder, men for at løse problemerne sammen og skabe ro om de beslutninger, der skal holde i mange år.

Demokraatit mener, at brede forlig er et løfte til befolkningen om, at vi som beslutningstagere sætter fælles mål og fælles rammer. Vi rækker hånden ud til alle fordi reformer og store beslutninger kun bliver forstået, accepteret og gennemført, når flere tager ejerskab.

I praksis betyder det også, at vi vil have større gennemsigtighed i beslutningsprocesserne og at vi skal være mere inddragende i forhold til at modtage input udefra. Vi vil derfor håbe, at befolkningen, kommunerne, erhvervslivet og fagfolk vil byde ind med deres viden fra virkeligheden, så vores beslutninger kan tage udgangspunkt i netop virkeligheden.

Lad os sammen levere resultater til gavn for befolkningen

Vores land og vores folk fortjener politik og politikere, der tør samarbejde og som tør indgå i kompromiser og aftaler. På den baggrund går Demokraatit ind til denne samling med et enkelt løfte:

Vi vil søge de brede løsninger, der holder i virkeligheden, og vi vil måles på, om mennesker mærker forskellen i deres liv.

Vores mål er et samfund, hvor frihed og ansvar følges ad, hvor flere får mulighed for at stå på egne ben, og hvor fællesskabet er stærkt nok til at tage sig af dem, der har brug for det. Det kræver visionære og også hårde beslutninger. Men det skal vi turde. Det er det, som vi er valgt til.

Demokraatit rækker på denne baggrund hånden ud til alle partier.

Lad os træffe de svære beslutninger i fællesskab. Lad os tage ansvar sammen. Lad os skabe en debatkultur, hvor vores uenigheder bliver forvandlet til en drivkraft i stedet for til gensidig bitterhed. Lad os stræbe efter, at denne samling vil blive husket som den samling, hvor vi lagde kursen om og valgte samarbejdet frem for modarbejdet. Lad os begynde allerede i dag.

Jeg håber på en god og givende debat både i dag og på resten af samlingen.

Tak for ordet